

УДК:
32.019.51
341.76:[316.776:070.13
Оригинални научни рад
ДОИ: 10.5937/DB2501259J

Дипломатија и безбедност
Година 8.
Број 1/2025.
Стр. 259-275.

Ана Јевтовић¹
Катарина Марић²
Мираш Милашиновић³

ПРОПАГАНДА И ЦЕНЗУРА НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА У ДОБА ПОЛИТИЧКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ И ДИГИТАЛНЕ ДИПЛОМАТИЈЕ

Сажетак

Структурне промене изазване дигитализацијом у напонском пољу између државе и друштва донеле су коперниканске трансформације у сфери политичке комуникације и дипломатије. У добу умрежених и специфично укрштених медија свакодневно се мења однос моћи, политике, вредности, идентитета и ситуационих фактора, градећи симболичке механизме порука којима се формулише, обликује и дистрибуира артикулација политичких интереса и програма. Инфлација дезинформација, лажних вести, гласина, фама и спинова, уз снопове невидљивог дигиталног утицања лукаво користи отворени дигитални простор као оквир политичке и дипломатске комуникације у којој се циљаним сајбер активностима и скривеном пропагандом стварају сопствене институције, организације и интересне групе. Отуда у средишту нашег рада способност државе да се одупре вирусним нападима, страном пропаганди, цензури метамрежних активности и позиционирању тема дневног реда. У конвергентном окружењу, дигитална дипломатија почива на комодификацијској логици деловања, при чему моћ усмеравања порука постаје пожељна особина, што ћемо конкретније анализирати на карактеристичним студијама случаја.

Кључне речи: политика, пропаганда, цензура, друштвене мреже, дигитална дипломатија.

¹ Институт за политичке студије, Београд, Србија
ana.jevtovic@ips.ac.rs

² Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, Србија
maricmkatarina@gmail.com

³ Факултет за медије и комуникације, Универзитет „Сингидунум”, Београд, Србија
miras.milasinovic.20240134@fmk.edu.rs

УВОД

Вишегодишњи оружани конфликти у Украјини, израелско бомбардовање Газе и рат са Палестином, велики грађански и студентски протести у Турској, Македонији, Албанији и Србији, уз бројне кризе слабијег интензитета (Словачка, Мађарска...), показали су важност управљања информацијама и контроле политичког комуницирања, посебно садржаја на друштвеним мрежама. Проблем није нов, јер су се пионирски обриси могли уочити још у грађанској побуни и „ненасилним демонстрацијама” које су прерасле у народну револуцију у Румунији (децембра 1989. године), да би се кроз „обојене револуције” у бројним државама (Грузији, Киргистану, Украјини и низу арапских држава) видела снага друштвених мрежа и њихова улога у урушавању националних суверенитета.⁴ У таквим ситуацијама, на делу је комбинован скуп ненасилних стратегија и тактика које врше комуникацијску мобилизацију цивилног друштва, уз интернационализацију и позив на помоћ. Структура интернет комуникације променила је токове *user generated content*-а или садржаја које стварају грађани као корисници компјутерске мреже. То значи да је у савременом друштву, паралелно са мејнстрим дифузијом филтрираних порука, омогућена и њихова неконтролисана дифузија од стране појединаца и група који могу имати опасне безбедносне намере. Притисак на доносиоце политичких одлука постао је много снажнији и агресивнији, јер бука која стиже из дигиталног окружења циља на функцију обезбеђивања легитимитета у контексту идеје „о владању с оне стране националне државе” (Zürn, 1998).

Када је почетком последње деценије прошлог века амерички политиколог Џозеф Нај млађи (Joseph Nye, Jr.) у академски вокабулар увео појам „мека моћ” (*soft power*), као најлакши начин да опише невидљиви дипломатски утицај и релацију са медијима и либералном, америчко-центричном глобализацијом кроз дискурсе политичара, безбедоносних експерата и медијских аналитичара, могли смо прочитати бројне критичке коментаре. У временима распада међународног права, ширења агресивних етно-национализама, раста миграторних кретања, великог наоружавања држава и перманентних оружаних конфликта, појачала се сумња у ефикасност нових облика утицања на стварност. Харвардски научник први је указао на „видљиве, али неопипљиве” ефекте дипломатско-политичке пропаганде, захваљујући којој се слика о моћи

⁴ „Обојена револуција” је термин који се користи за описивање серије масовних протеста и политичких промена које су се догодиле у више земаља широм света у периоду од касних 1990-их до данас. Назив потиче од тога што су учесници ових протеста користили одређене боје као симболе својих покрета (нпр. „Наранџаста револуција” у Украјини, „Ружичаста револуција” у Грузији, „Тулипанска револуција” у Киргистану).

пројектује, при чему „две ствари могу увелико повећати или умањити способност било ког ентитета: прво, властити легитимитет у очима својих појединачних чланова и друго, њена веродостојност у очима других сила” (Nye, 2004: 27). Мека моћ као аналитичка категорија производи различитости унутар и међу друштвима, постајући идеолошки инструмент држава које је примењују, док евентуални конфликти чине демонстрацију „тврде моћи” (*hard power*) и насиља. „Добровољни пристанак” на инфилтрирање наметнутих идеја у јавно мњење таргетираних друштава и држава много је ефикаснији, трајнији и невидљивији од свих других диспозиција моћи.⁵

Суштински преображаји политичке јавности настали су појавом интернета, посебно настанком сајберспејса (*cyberspace*), који је подстакао бројне демократско-теоријске и практичне промене у свим сферама комуникације. Масовно умрежавање компанија, организација, универзитета, невладиног сектора, органа власти, амбасада, безбедносних агенција, али и обичних људи, отворило је имагинарни простор свима на планети (под условом да имају слободан приступ интернету).⁶ За даљи рад важна је и констатација теоретичара како „онлајн комуникација не утиче само на наметање одређених тема пажњи јавности и на обликовање јавног мњења, већ и на однос између представника и представљених, публике и емитера” (Kamps, 2011: 277:327). У зачараном кругу глобалног аудиторijума расте јаз између оних који креирају и оних који примају информације, што значи да перманентно расту напетост, анксиозност и страх примарних интересних група, све више обузетих собом. Теоретичари медија Мекомбс (Maxwell McCombs) и Шо (Donald Shaw) су давно изнели мишљење како „масовни медији можда нису тако успешни у томе да нас убедишта да мислимо, какве ставове да имамо о разним појавама и људима, али су изузетно успешни у томе да нам наложе о чему да мислимо, о којим појавама да формирамо мишљења и ставове” (Bogdanić, 1996: 121). Њихов допринос је у запажању како медији одређују „дневни ред” и актуелност тема за размишљање, захваљујући чему је формулисана *теорија дневног реда (agenda setting theory)*, која само оснажује тезу да са сваком новом технологијом у модерном друштву расте комуникацијски утицај.

⁵ Француски филозоф Пјер Бурдије (Pierre Bourdieu) много раније је ово видео кроз наметање симболичке моћи, јер је она „непрепознатљива, трансформисана и легитимизирана форма других облика моћи.” Bourdieu, P. (2012). *O državi*. Predavanja na Kolež de Frans 1989–1992, Raisons d’agir – Seuil, Paris; Bourdieu, P. (1977). O simboličkoj moći. *Annales. Économies, sociétés, civilisations*, tom 32, br. 3, Armand Colin, Paris.

⁶ „Тај начелни слободан приступ ограничен је: а) технолошким нивоом друштва; б) медијским способностима; в) располагањем хардвером и софтвером и г) међусобно зависним условима, као што је на пример, социјално-економски статус.” Види у: Kamps, 2011: 284.

Процес комодификације захватио је и сферу јавне комуникације, претварајући информације, етичност, истинитост и јавни интерес у робу која се обликује у складу са потребама наручиоца.⁷ Отуда дипломате прилагођавају структуру и садржај порука намењених политичкој јавности, дајући им пожељну динамичност, уверљивост и визуелност. За разлику од времена класичне штампе, радија и телевизије, сада настаје нова публика, у којој сваки учесник има могућност да их контактира, даје своја запажања и нуди информације.⁸ То значи да су интернет и мобилне апликације, уз семиотичку нарцисоидност телевизијских слика, пре моделирали обрасце комуникације, значајно одређујући перцепцију и ефекте деловања политичких актера. Професорка Татјана Тапавачки Дуроњић такође подсећа да живимо у времену у којем синтагме „дигитално друштво, дигитални грађанин, дигитални медији, компјутерски медији, интернет друштво и слично, нису само језички изрази, већ представљају мале парадигме значења информатичко-мрежног друштва” (Теравићки-Дуроњић, 2017: 9). Интернет је основна технологија информационог друштва и централна машина у сајбер окружењу, са важним пропагандним потенцијалом. Контрола квалитета и домета пласираних информација суштина је меке моћи, јер у супротном друга страна добија шансу да, пласирајући своје илузије, управља пажњом јавног мњења. Циљ овог рада је да допринесе разумевању наратива политичко-дипломатског комуницирања у добу друштвених мрежа, посебно у кризним и конфликтним ситуацијама.⁹

ЕТИКЕТИРАЊЕ ДРУГИХ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Присуство на друштвеним мрежама је у дипломатији вери фикција сопственог постојања, међународне видљивости и снаге у динамичном, међусобно повезаном друштву. Оно је важно, јер отвара контакт са обичним

⁷ Суштина комодификације је у промени друштвене функције, јер се информацијама које су имале приоритетно социјалну димензију сада додају економска и политичка вредност у капиталистичком маниру стицања профита као крајњег циља. Шошана Зубоф наводи истраживања „контроле ума” америчке ЦИА-е, по којима је „људски материјал променљив”, тако „да се нечија личност, идентитет, свест и способност самоодређења у вези с властитим понашањем може здробити, уклонити и заменити контролом споља.” (2020: 343).

⁸ „Бројни корисници друштвених медија, посебно друштвених мрежа, укључују се у дипломатске процесе и у сталном су дијалогу са дипломатама са којима анализирају питања која су раније била резервисана искључиво за разговоре иза затворених врата”, констатују наши теоретичари (Nikolić i Baltazarević, 2019: 22).

⁹ Истраживачи кризних комуникација истичу како управљање кризом у конфликтним ситуацијама може бити питање живота, јер у суштини кризе је „да треба одлучити, али да није још одлучено” (Milašinović i Kešetović, 2009: 8).

грађанима и грађанкама, који сами трагају за начинима самопредстављања и самоостваривања.¹⁰ У пракси, ове специфичне виртуелне заједнице најчешће окупљају личности сличног интересовања. Владајуће елите морају разумети да се овде ради о симболичком стапању инструменталне моћи мрежа и традиционалне моћи државе, тако да надзор над садржајима омогућава модификацију понашања, без чега није могуће управљати кризним ситуацијама. Главне инструменталне мреже су у рукама глобалних инфо-компанија, што значи и да је моћ у њиховом власништву. Привид који се обилато нуди је да човек слободно одлучује како ће, када, колико и са ким комуницирати, плаћајући издвојеном пажњом сопствено бихевиорално усмеравање. „Оно што друштвене мреже чини јединственим јесте могућност коју пружају корисницима да своје контакте учине видљивим, што може довести до повезивања са појединцима са којима се то иначе никада не би догодило” (Boyd & Ellison, 2008: 211). Јавна сфера се тако поклапа са политичко-партијским намерама симболичке доминације, што значи да дипломатама мреже нуде комуникациони прикључак ка транснационалном аудиторијуму. Тиме се избегавају уски филтери националних медија и вешто плету идеје и ставови који не би требало да се званично откривају.

Европска политичка сцена се данас унифицира тако што се политички став намеће из једног центра, док се евентуални дисонантни тонови утишавају или искључују из сајбер простора. На пример, из високих политичких центара моћи прво стиже званично упозорење, које служи као одлучна и несумњива чињеница: „Русија организује сајбер нападе на француске болнице”, упозорава председник Емануел Макрон (Emmanuel Jean-Michel Frédéric Macron) на *ТикТоку* 20. фебруара ове године. Ово се наставља на претходне сумње из 2022. и 2023. године, када је Национална агенција за безбедност информационих система (ANSSI) упозорила да је тридесет здравствених установа било мета напада такозваним „ransomware” вирусима, што је изазвало огромне финансијске штете и објављивање поверљивих података на интернету.¹¹ Специфичност структуре комуникације на мрежама је у њиховој децентрализацији, што значи да националне установе постају рањиве због „све веће међусобне повезаности с другим информационим системима”. Извор информација битан је за њихов кредибилитет, јер ако су упућене из

¹⁰ Да не би дошло до појмовног размимоилажења, под друштвеним мрежама подразумевамо веб сервис који појединцима и групама омогућаје да изграде своје профиле у ограниченим системима и да се повежу са другим корисницима.

¹¹ Генерални директор ове националне установе издвојио је као карактеристике опасног вируса то да се заснива на „пецању повлачном мрежом, у којем нападачи не циљају никог посебно, већ све уопштено” (*France Inter*, 10. јул 2023).

неке политичке странке или штаба политичког вође, и њихова веродостојност ће бити већа. Комуникацијске способности носиоца значења поруке утичу и на брзину и обим њеног ширења. За креирање слике о *Другом* битно је да извор поруке ужива високу репутацију (углед), јер ће у том случају већи број људи бити контаминиран њеним пропагандним утицајем.¹²

Стратегије и технике наметања тема даље се користе за организовање шире, проевропске агенде. На *ТикТоку* француски председник Емануел Макрон повео је акцију оптуживања Кремља да „манипулише нашим мишљењем путем лажи које шири на друштвеним мрежама” (*Le Monde diplomatique*, април 2025). Мобилизацију политичког простора у Француској обезбеђује *Вигинум*, служба за надзор и заштиту од страних дигиталних утицаја. Бавећи се заштитом кредибилних информација, њени агенти у фебруару 2024. (неколико месеци пре европских избора), саопштавају како је на делу: „структуриран и координиран напад проруског пропагандног механизма”. Вест широм Европе, али и планетарно, преузимају бројни медији, трудећи се да тако стекну системско поверење. Истовремено, *Вигинум* открива интензивно деловање проруске мреже лажних медија, назване *Портал Комбат*, која циља европску и украјинску публику. Уздизање дигиталне пропаганде буја на интернету, али француска агенција посебно издваја „најмање 193 сајта који у почетку покривају простор руских и украјинских локалитета”. Контрола је софистицирана, а у пракси се запажа већ дан након што је Русија почела да ракетира украјинске територије. Умрежени сајтови не производе оригинални садржај, већ преносе персуазивне информације из три типа поузданих извора: налога руских или проруских актера на друштвеним мрежама; руских новинских агенција и званичних веб страница локалних институција или портала. Тежиште пропагандних наратива је позитивно представљање „специјалне војне операције” и оптуживање Украјине и њених лидера. Сајбер групе које примарно делују на овом пољу функционишу на јасној хијерархији и структури одговорности, уз максимално коришћење аутоматизованих ботова и људских тролова.¹³ Портал pravda-fr[.]com циљао је директно на француску

¹² У истраживањима политичке јавности, изворе информација разликујемо по степену утицаја на друге, што се изражава пондером утицаја. Што је пондер неког политичара (дипломате) виши, то је и утицај на јавност већи, а он је у директној релацији са нивоом комуникативности, кредибилитета, друштвеног угледа и поверења.

¹³ У европском дискурсу појам *бот* (од ро-бот) се односи на нељудске објекте, односно аутоматизоване агенте, чији је приоритетни задатак да симулирају интеракцију са реалним особама.

јавност, са мисијом њене поларизације.¹⁴ План администратора је био што шири досег публике, па је мрежа комбиновала више техника, као што су теорија селекције проруских пропагандних порука према различитим циљним групама рецепијената, масовна аутоматизација у дистрибуцији садржаја и оптимизација претраживача. Објављивање садржаја се врши помоћу кодова, што значи да нема посебне редакције или новинара, већ да се вести дистрибуирају из једног центра ка свима који их без провере преносе. Садржаји су исти, чак и места на којима се пласирају фотографије и видео-текстови. И поред великог труда, за неколико месеци француски сајт је забележио тек нешто више од 12.000 посета, што значи да није остварио планиране ефекте. У извештају француског Сената објављеном у јулу 2024. ипак се упозорава: „Уколико нисмо у могућности да прецизно проценимо домет и утицај једне операције утицаја, усмеравање пажње јавности и медија на њено постојање (...) може користити противнику, који тако ствара илузију о ударној снази већој него што заиста јесте” (*Le Monde diplomatique*, април 2025).

Слике о *Другима* организовано праве и руске специјализоване компаније, међу којима се издваја *Агенција за истраживање интернета* из Санкт Петербурга. Истраживачи ове врсте комуникација сведоче како одавде „стотине људи за домаће и стране геостратешке потребе руске владе шаљу огроман број коментара и лажних вести” (Zelenkauskaitė & Niezgodna, 2017). Стручњаци специјализоване сајбер јединице Касперски анализирали су у свом извештају за 2022. годину активности у сајбер простору, упозоравајући на интензивнију политичку комуникацију у данима и недељама које су претходиле оружаном сукобу.¹⁵ Онда је 24. фебруара уследио снажан талас *ransomware* и *wiper* напада (малвером за брисање података), који су широм Украјине неселективно погађали различите војне, безбедносне и цивилне ентитете. Неки су били брзи, софистицирани и чести, али пошто се њихов интензитет одмах смањило, Украјинци нису ни схватили да су мета сајбер агресије.

Истовремено, обавештајна заједница Украјине упозоравала је на припрему оружаних дејстава противника, предузимајући припреме за дигитални конфликт. У сајбер заједници Украјине је оформљен већи број независних сајбер група, формираних са циљем упадања у непријатељске мреже и објављивања њихових поверљивих података, како би се идеолошки компроми-

¹⁴ На сличан начин таргетира се аудиторјум потенцијално интересантних земаља. Одмах се оснивају портали на другим територијама, на пример: pravda-de[.]com: Germany, Austria and Switzerland; pravda-pl[.]com: Poland; pravda-es[.]com: Spain; pravda-en[.]com: United Kingdom and the United States...

¹⁵ Извештај је део Kaspersky Security Bulletin-а (KSB), који сваке године доноси предвиђања и анализе кључних промена у свету сајбер безбедности.

товале и етикетираше као „непријатељи демократије”. У пракси тако настаје поларизована слика о манихејској позадини конфликта, у којој се сударом добра и зла (црног и белог) илуструје крађа идентитета, наменско отварање лажних веб страница и поплава дезинформација којима се замагљује суштина сукоба. У комуникацијским надметањима учествују сви актери, а користе се тоталне методе уништавања противника, укључујући потпуно брисање и уништавање непријатељских података. Владе јавно одбијају и помисао да стоје иза овако „самоорганизованих група”, али тајно чине све да им омогуће да успешно скрећу комуникације противника. Одређене групе, као што су *ИТ војска Украјине* или *Killnet*, званично су подржане од владе (финансијски, организационо, технолошки, кадровски, ојачане пропагандним тимовима), што је омогућило да њихови *Телеграм* канали добију на милионе пратилаца широм света, ширећи слику о праведној одбрани којом се штите и европски интереси. Аналитичари Касперског су израчунали да је током 2022. године просечан DDoS напад трајао 18,5 сати – скоро 40 пута дуже у поређењу са 2021. годином (око 28 минута).¹⁶

Већа сила подразумева и веће сајбер јединице, па тако у Кини број људи који се баве оваквим креирањем информација прелази два милиона. Релевантни извори тврде да „кинеска влада преко Партије 50Ц годишње остварује продукцију од 488 милиона коментара на дигиталним платформама”.¹⁷ Организоване армије тролова широм планете настоје да преузму сваки кутак наших живота, оптимизујући потребу људи за сазнањима мимо личних искустава. Прогностички модели у које информатичке корпорације улажу све више новца креирају прецизне навигације са линковима који публику воде на већ креиране адресе са пожељним емоцијама, потребама, навикама и жељама. Комерцијализација медија, уз ширење употребе друштвених мрежа, води нестајању тзв. „чуvara капија” (*gatekeeper*), што значи и крај монопола традиционалних медија у кодирању политички важних појмова. Дигитални медији се значајно разликују од класичних медија: „убрзавају испоруку вести

---

¹⁶ Циљани хакерски напад ради онемогућавања услуга (DDoS) руши веб сајтове и сервере тако што омета мрежне услуге, трошећи ресурсе апликације. Нападници преплављују сајт мноштвом података, што онемогућава функционалности веб сајта или потпуног избацивања из мреже. Циљ је да се пробију у базу података и преузму и униште све безбедносно важне информације.

¹⁷ Ботовање и троловање су данас присутни у добром делу света, али се о томе у јавности нерадо говори, јер се на тај начин признаје да се демократски оквир креира управљањем информацијама. На пример, процењује се да је у Азербејџану на овим пословима ангажовано око 50.000 људи, у Украјини око 40.000, Ирану око 20.000, Вијетнаму и Турској преко 10.000. Више у: King, Pan & Roberts, 2017: 484-501.

и сличног садржаја уместо да их проверавају кроз моћан процес чувања врата. Публика не чека, а дигитални медији због своје брзине жртвују квалитет информација бирајући само оне које су њој интересантне” (Jevtović i Marić, 2022: 819).

Друштвене мреже омогућавају непосредне контакте међу политичким партијама, директне везе политичара, медија и дипломатије, али и отворене релације са грађанском заједницом. Више новца значи и више видљивости, па не чуди што велике државе подижу улоге у такмичењу за моћ. Буџет Русије за 2025. обухвата 137,2 милијарди рубаља за финансирање државних телевизијских канала, медија и интернет пројеката, што је 15,9 милијарди више него претходне године.

У јавном дискурсу сајбер окружења, политичке борбе не добијају они који су у праву, већ они који користе стратегије и технике компјутеризоване пропаганде (*computational propaganda*). Медијске манипулације су најуспешније када падају на тло пуно незнања и необавештености, па сукоб Русије и Украјине представља добар пример дигиталног маркетинга. Просечан Европљанин скоро да нема никаквих знања о историји Другог светског рата, која је систематски и брутално ретуширана. Након скоро осам деценија од великих страдања становништва ондашњег Совјетског Савеза (СССР), свест о жртвовању једног народа скоро да не постоји, баш као ни сећања на богату књижевну, сликарску, музичку и другу уметничку прошлост руске културе. Отуда они тешко могу разумети руску позицију и однос према Украјини, стварајући низове стереотипа којим се једна страна унапред осуђује као носилац зла. Друштвене мреже даље профилишу циљану перспективу, која се уз посредовање других платформи, политичких ботова и аутономних агената обликује у средство утицаја на јавно мњење (Woolley & Howard, 2016).¹⁸ Наративи о улагањима великих сила у меку моћ често прикривају стварне игре моћи у реалној политици. Примери лажног извештавања се минимизирају или прећуткују. На пример, када новинарка Рут Елкриев (Ruth Elkrief) интервјуише некадашњег француског министра спољних послова Ведрина (Hubert Vedrine) о „две руске ракете које су вероватно пале на Пољску” (*LCI*, 15. новембар 2022), желећи да „сазна да ли је то Путинова свесна одлука”. Високи саговорник јој дипломатски сугерише да би требало „прво проверити информацију”, али она то не жели да послуша. Када се установило како је

¹⁸ Вули и Хауард то објашњавају као вођење политике у кодовима, где „аутономни агенти, опремљени великим скуповима података везаним за наше понашање који су прикупљени уз помоћ Internet of Things, раде посредством друштвених медија да би се повезали са нама у вези са политичким питањима и алтернативним идеолошким пројектима”. Више у: Woolley & Howard, 2016.

вест пласирана из украјинских извора и да је лажна – ниједан западни медиј о њој више није желео да говори.

„Дајте лажима предност од 24 сата и истина је никада неће стићи”, тврдио је Гебелс, пре нешто мање од једног века. Данас је друштвеним мрежама довољно само неколико минута предности, чиме таргетирана страна бива пасивизирана и реактивна у даљој кампањи. Замагљивање граница између факата и фикције игра на лаковерност аудиторијума, а њу је могуће користити само ако познајете његову структуру. Док у класичним новинама имате само једну вест дневно, на порталима се она у бројним модификацијама појављује и више десетина пута. Друштвени дијаграм неумитно се креће ка исходима који су у складу са пожељним (пројектованим) ставовима алгоритама који скенирају, прикупљају и обрађују сваког члана дигиталног племена. Млади посебно хрле у амбијент нових медија, не схватајући да је он у власништву мегакорпоративног капитала.

НАДЗОР И ЦЕНЗУРА У ДИГИТАЛНОМ ДОБУ

Посматрајући историјски развој цензуре, могло би се констатовати како је она одувек пратилац људског друштва, али да је видљивост присутности расла са ауторитарношћу политичког система. У древној Атини, одлуком судија Аеропага све Протагорине књиге које су сумњале у постојање богова јавно су спаљиване, да би касније инквизиција, уз подршку Католичке цркве и као институција цензуре, званично забрањивала, осуђивала и кажњавала све који су имали другачије ставове и идеје. Прва уредба која се односила на „ширење лажних вести” донета је у Енглеској 1275. године, па се може рећи како од тада траје борба за надзором и контролом информација у јавном простору (Bjelica i Jevtović, 2006: 42).¹⁹ Неколико наредних векова (доба руком писаних књига) протећи ће у доминацији цркве, која је цензурисала сваки садржај који би доводио у питање њену моћ да управља друштвом. Међутим, открићем Гутенбергове штампарске пресе дошло је до појаве издавања првих новина, али и масовне продукције књига, тако да је бригу о цензури преузела држава, старајући се да идеје, програме и обрасце понашања сведе у контролисане оквире. На пример, у Немачкој је 1524. уведена обавеза сваког власника штампарије да прибави одобрење власти пре него

¹⁹ Бјелица и Јевтовић контатују како се ова уредба није односила на штампу која тада још није ни постојала, већ „на људе који усмено шире вести, а такође и на ауторе писаних листова (пасквила). Контрола садржаја олакшавана је задржавањем латинског језика као званичног, чиме је цркви омогућена пуна контрола друштвеног живота”.

што дело буде публикувано, док су остала физички уништавана. Најстрожа цензура била је у Енглеској, која је тренутак укидања превентивне цензуре (1695) дочекала као један од светлијих тренутака у националној историји.

Ограничени обимом и темом текста, рећи ћемо још да је свака држава на свој начин нормативно уређивала простор слободе говора и публикавања. Цензура је спровођена у свим пољима креативног деловања, из страха да би јавна критика и оспоравање владајућих идеја могло да угрози функционисање власти. Отуда су се преплитале јавна и тајна комуникација. Прва је припадала свим грађанима, политичким партијама, универзитетима, синдикатима и сличним друштвеним агенсима, а друга дипломатији и високим политичким лидерима, који су испод медијских рефлектора реализовали политичке програме и идеје. На пример, дипломатско, али и финансијско, културно, војно и безбедносно приближавање Југославије Западу подстицано је неформалним комуникацијским каналима. „Директор Њујорк Тајмса (*New York Times*) за Европу Лео Сулцбергер (Cyrus Leo Sulzberger II), априла 1951. предлагао је Миловану Ђиласу да Југославија, Турска и Грчка створе заједнички план одбране од Совјета, а нешто касније су размењени војни аташеи” (Mirkov, 2023: 169). Дипломатско комуницирање омогућило је стратешку геополитичку промену државе, што се из јавне комуникације није могло ни наслутити. Наша држава се издваја и по чињеници што је на просторима некадашње Југославије функционисала тзв. самоуправна цензура, специфична по томе што је „у име радничке класе, као и одговарајућа руководства и друштвени савети, штитила јавност од „производа” новинских, издавачких, филмских, позоришних и других кућа које су могле да узнемире јавно мњење. Политичка цензура је спровођена на партијским форумима, односно саветима самоуправљача и другим друштвено-политичким организацијама, са задатком да води рачуна о идеолошкој чистоти и политичкој правоверности аутора и њихових дела” (Perić, 2024: 176). Апсолутна слобода јавне речи је идеал демократских друштава, па можемо констатовати како је са сваким технолошким медијским напретком расла и притајена контрола садржаја којом су државе настојале да сачувају своју улогу контролора. Теоријски, то се правдало потребама државе да сачува безбедност заједнице („наоружана тајност”) и доктрином о „друштвеној одговорности” медија. Норме које се препоручују у јавном комуницирању засноване су на добровољном пристанку учесника да неће користити говор мржње, политичку некоректност и лаж, али се са настајањем мултимедија уочава све израженије кршење ових постулата. Под плаштом слободе изражавања мишљења и права јавности да зна, линија слобода почела је да се губи, прелазећи у злоупотребу од стране агресивних, насилних, дискриминаторних и провокативних особа и група које свим средствима намећу своје ставове.

Зато медијска пропаганда са друштвеним мрежама добија још виши, теже препознатљив ниво. Сајбер окружење засновано на повезаним тзв. „па-метним технологијама” и отвореним могућностима за развој, у смислу генерисања и обраде информација, све је теже надзирати, што значи да ћемо у будућности све више бити изложени деловању лажних вести, гласина, дезинформација, па и обичних лажи. Захваљујући особинама сајбер комуникације у којој је анонимност битна предност, намерно се ствара информациони хаос, који уноси неред у интерпретацији појава и догађаја. Вештачки се креира атмосфера антипропаганде, у којој циљ није да се „намећу одређени наративи, колико жеља да се „загади” јавни простор интернета” (Petrović, 2018: 13).²⁰ У савременој дипломатији, интеракција са бројним јавностима уклања потенцијалне препреке у пријему и разумевању порука, па контакт посредством друштвених мрежа омогућава ефектно задовољавање политичких интереса. Јавна дипломатија увек води бригу о негативним мишљењима у јавном простору, посебно ако се њима урушава имиџ државе чије интересе заступа. Дигитална дипломатија у врху својих обавеза има брендирање државе, а њега нема без позитивног публицитета и квалитетних односа са медијима. Отворена забрана није решење, јер руши демократски кредибилитет, али у кризним и конфликтним ситуацијама она се лакше уочава.

Цензура је у европске сајбер и медијске просторе снажније уштетала почетком руско-украјинског рата, када је под плаштом заустављања руске пропаганде забрањено емитовање канала Раша Тудеј (*Russia Today*) и Спутњик (*Sputnjik*). За разлику од XX века, када су државе прикривале цензуру као облик политичке пристрасности којом се спречава право на другачије мишљење, на друштвеним мрежама начин модерирања објава, видео-материјала и вести које се утишавају или проглашавају неподобним „због ширења дезинформација и раздора међу публиком” показује да постоје контролори на глобалном нивоу.²¹ Терминологија је важна како би се кате-

²⁰ Много је лакше и једноставније обесмислити учешће људи у политичким процесима, него се трудити да одустану од већ формираних ставова и судова. Далибор Петровић то истиче, знајући да су широм света најбројнији корисници интернета „млади, образовани и богатији од просечне популације, што значи и да је могућност за манипулацију њиховим идејама вероватно мања у односу на просечну популацију“ (2018:13).

²¹ Марк Закерберг (Mark Zuckerberg), извршни директор *Мете*, почетком ове године најавио је „драстично смањење цензуре” и укидање fact-checking система на друштвеним мрежама попут *Фејсбука* и *Инстаграма*. Логично се поставља питање да ли се случајно нова дигитална политика поклапа са недавним доласком Трампа у Белу кућу, или тиме имплицира да је у време претходних администрација, попут оне Барака Обаме или Џоа Бајдена, слобода говора била ограничена или чак суспендована? Ако је то тачно, много је разлога за забринутост, посебно ако се зна да је у наративима о демократији САД означавана као њена „колевка”.

горијално обележила супротна страна, што је битно због перцепције публике – од стране западних и украјинских медија Русија и њене акције су јасно означене као „терористичке” и „агресорске”, док је руска реторика за украјинске снаге користила појмове: „бандеровци” и „неонацисти”. Друштвене мреже су се одмах поделиле, постајући резервоари мржње и нетолеранције, спремни да пропагандно подрже своју страну у конфликту.

Уз образложење „заштита основних права и слобода”, Европска унија је 2022. једногласно одлучила да онемогући ширење руског утицаја у свом политичком простору, маневришући нормативним оквирима и дерегулацијом националних медијских политика. Питање које се поставило пред свима, али понајвише младим транзиционим чланицама Средње и Источне Европе, било је: ако нестају границе у политичком, безбедоносном, економском, културном и дипломатском пољу, како је могуће да се задржавају у сфери комуникација? Ако су процеси европеизације од почетка овог века трајно променили медијску понуду, посебно са доласком друштвених мрежа, може ли дигитална амбалажа пропаганде задржати, па чак и увећати „руско мешање” у европске послове? Како је могуће да тако мали број глобалних комуникацијских компанија контролише све већи број међусобних интеракција? Питања бисмо могли постављати још дуго, али кључно је - ко има монопол над контролом садржаја друштвених мрежа, односно могу ли државе сачувати своје комуникацијске суверенитете ако немају моћ обликовања политичке воље и тражења решења? „Наш информативни простор је ништа мање до геополитичко бојиште на којем губимо рат”, упозорила је шефица европске дипломатије Каја Калас (Каја Kallas) 19. марта, упоредивши ширење лажних вести са нарушавањем територијалног интегритета.²²

Фејсбук (Facebook), Твитер (Twitter), Инстаграм (Instagram), Јутјуб (You Tube) и Тик-Ток (TikTok) су у политичко-дипломатској комуникацији већ препознати као важни канали који омогућавају „објављивање, размену и чување информација,” због чега неки теоретичари већ говоре о „дигиталној дипломатији” (Westcott, 2008: 3). Захваљујући *Твитеру*, тада амерички кандидат за председника Доналд Трамп (Donald Trump) преломио је свест америчке јавности, показујући како друштвене мреже развијањем контранаратива могу

²² “To conclude, today we put forward a plan to tackle the immediate threat centre and the build-up European long-term defence. In doing so, we will help European countries meet their NATO capability targets we do this not to fight the war but to prepare for the worst, defend peace in Europe and stand strong for a world where might cannot make right”, упозорила је некада прва дама естонске политике и висока представница ЕУ за спољњу политику и безбедност. Каја Kallas: SPEECH March 19, 2025 Brussels, Remarks by High Representative/Vice-President Kallas and Commissioner Kubilius on the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/Readiness 2030.

да произведу публицитет снажнији од класичних медија. У дипломатском комуницирању, будућност припада дигиталним платформама, али тако не мисле сви стратеги медијских садржаја. На пример, Вивијан Вокер (Vivian Walker), бивша директорка Саветодавне комисије САД за јавну дипломатију (ACPD) предвиђа да „колико год да је дигитални свет постао реалан, а преношење порука и промоција националних интереса у информатичком простору постали видљиви, традиционални контакт „лицем у лице” остаје суштина, дипломатске комуникације” (*Glas Amerike*, 15. март 2025).

У ситуацијама када је забрањиван на друштвеним мрежама при крају првог мандата, председник Трамп је обећавао да ће обновити слободу изражавања у Сједињеним Државама, подносећи тужбу против три велике технолошке компаније: *Фејсбука*, *Твитера* и *Гугла* (као власника *ЈуТјуба*) због цензуре против њега и других конзервативаца.²³ Шест дана након поновног ступања на дужност, забранио је америчком ратном ваздухопловству да својим регрутима предаје историју црних пилота из Другог светског рата. Само три дана касније, са сајтова државних институција почеле су да нестају одређене речи („различитост, искљученост, род, социо-економски, недовољно заступљени...”). У Француској, две стотине угледних представника либералне буржоазије – међу којима су бивши председник Републике, два бивша премијера и читав низ градоначелника или посланика из деснице или Социјалистичке партије – позива да се „заштите Јевреји законским проглашењем антиционизма новим обликом антисемитизма” (*Le Monde*, 22. март 2025). Другим речима, да се јасан политички став – који заступају и лево оријентисани активисти и ултраортодоксни Јевреји – прогласи кривичним делом.

Морална паника у добу класичне штампе није била толико опасна, јер је постојало време за спречавање информативног хаоса и психозе страха. Међутим, у добу друштвених мрежа, проблем дезинформисања јавности добија на значају, јер уместо истините информације у дигитални простор убацују се спинови, који подгревају конфликтно стање, провоцирајући незадовољство

---

²³ *Твитер* и *Фејсбук* су протерали Трампа након што су његови следбеници упали у амерички Капитол 6. јануара, наводећи као разлог забринутост да би председникове објаве подстакле даље насиље. У својој комуникацији он се ослањао на кратка саопштења за штампу која подсећају на његове твитове, дистрибуиране мејловима одабраним новинарима и дипломатама, како би наставио да износи тврдње о победи на претходним изборима. Прогону се касније придружила и мрежа *Снепчет*, стопирајући објављивање видео садржаја које „председник користи за самопромоцију” (3.6.2020).

и сукобе.²⁴ Анализирајући стање на руско-украјинском ратишту, запазили смо да у неким ситуацијама конфликт прво почиње на друштвеним мрежама, па тек касније на бојном пољу. У свим ратовима вођеним широм света, пропаганда је била незаобилазан пратилац, само се то у објашњењима оправдања вешто прикрива. Типични наративи руско-украјинских сукобљавања открили су нам много примера спиновања, дезинформација, гласина, употребе стереотипа и генерализација као карактеристичних техника које користе различити медијски актери. „Сукоб на Криму остаће упамћен као један од првих ратова вођених првенствено на интернету, а не на класичном бојном пољу. Од „премештања” ратишта у Донбас, поред званичних информативних канала (традиционална штампа, радио, телевизија), улогу доушника преузели су блогери са обе стране „истине”, који дистрибуирају селектованим сликама злочина. Објаве, блогови и видео снимци изазвали су још већу буку и гужву у јавном простору, што је отежало званичним медијима да несметано пренесу жељену поруку, посебно у погледу сврхе референдума – анексије или јединства” (Jevtović i Jevtović, 2023: 99).

У Немачкој је 1. јануара 2018. донет закон са циљем регулације друштвених мрежа, који је према оцени невладине организације *Хјуман рајтс воч* (*Human Rights Watch*), „поставио опасан преседан за све владе које желе да ограниче слободу изражавања тако што ће приморати приватне компаније да постану државна полиција говора. Одмах су га као узор пригрлиле три беспрекорно демократске земље – Филипини, Сингапур и Русија.”²⁵ Иронија немачких коментатора указује на чињеницу о којој вреди размишљати – одвајање дигиталних медија од друштвених и политичких институција води трајном губитку ексклузивности у постављању агенде, чиме цензура и надзор од стране државе нестају као елемент стабилности поретка. На фрагментраном, манипулативном и фундаментално персонализованом тржишту јавне пажње, отвара се битка за поверење аудиторјума, при чему ће технолошки алати и вештачка интелигенција добијати све значајније улоге.

---

²⁴ „Чини се да су друштва с времена на време подложна периодима моралне панике. Одређено стање, догађај, појединац или група јављају се, а убрзо бивају означени као претња друштвеним вредностима и интересима; њихову природу масовни медији представљају на стилизован и стереотипан начин; моралне забране успостављају уредници, свештеници, политичари и остали десничарски оријентисани људи; друштвено признати стручњаци изричу своје дијагнозе и решења; предлажу се (а још чешће им се прибегава) начини решавања проблема; то стање потом нестаје, потискује се или погоршава и постаје очигледније” (S. Cohen (1972). *Folk Devils and Moral Panics: The creation of the Mods and Rockers*. Routledge, London, стр. 2.

²⁵ “Germany: Flawed social media law”, *Human Rights Watch*, 14. фебруар 2018.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Традиционална размишљања како јавна дипломатија често прикрива пропагандне активности данас се сматрају превазиђеним, јер на њено место све чешће долази дигитална дипломатија која невидљивим механизмима надзора и проактивним деловањем на друштвеним мрежама обликује пожељне ставове, вредности, уверења и идеје. Информација је моћ, а уметност правременог медијског пласирања вештина којом се снага државе доказује у реалном окружењу. Моћ компјутеризоване пропаганде видимо у ефикасности информационих акција (information operations) које предузимају организовани актери (државни и недржавни) са циљем ширења одређеног утицаја у политичком окружењу. Зато дискурс дипломатије укључује потребу персуазивности.

Рад је показао да политичко комуницирање на друштвеним мрежама, са све бројнијим дезинформацијама, гласинама, фамама и лажним вестима, може бити опасно за стабилност државе. Амбасаде и остала дипломатска представништва такође ће бити актери дигиталне дипломатије која промовише имиџ (слику) државе у међународним односима. То значи да се процедуре класичне дипломатије трансформишу и прилагођавају новим комуникацијским обрасцима. Утицај који се разлива друштвеним мрежама може бити изузетан, а наша анализа је доказала значај свестраног, динамичног и актуелног комуницирања са свим актерима у јавном простору.

Промена која је доказана овим радом у политичком комуницирању је дубинска и глобална, јер се поруке шаљу „од свих”, „од свугде” и „за свакога”. При томе се неограничено деле, усмеравају, продају, наручују, повезују, надограђују, дигитализују, дистрибуирајући мозаик тема, садржаја и интереса. Поента је у чињеници како је информатички систем дигитализовао концепт националних безбедности, а с обзиром на опсег примене вештачке интелигенције и софтверских програма у Европи и свету, брзо се прилагођавају и примењују редизајнирани концепти националних безбедности. Мреже у политичко-дипломатском комуницирању мање служе промоцији дијалога и различитих ставова, већ су више у функцији самопредстављања и мобилисања истомишљеника.

Цензура или било који сродни облици забране у процедурама кризних комуникација на друштвеним мрежама нису пожељни, јер доводе у сумњу способност државе да се избори са опасностима. Решење је у проактивном, правременом, истинитом и одговорним комуницирању са сваким актером, јер ћемо само на тај начин креирати медијски повољнију слику и спречити појаву настанка моралне панике. Политичка борба на интернету биће један

од облика надметања за пажњу и сагласност јавног мњења, што значи да решење треба тражити у организованом и стратешки осмишљеном комуницирању којим се штити комуникацијски суверенитет и спречава настанак информативног хаоса.

Ana Z. Jevtović¹
Katarina Marić²
Miraš S. Milašinović³

PROPAGANDA AND CENSORSHIP ON SOCIAL NETWORKS IN THE AGE OF POLITICAL COMMUNICATION AND DIGITAL DIPLOMACY

Abstract

Structural changes caused by digitalization in the tension field between the state and society have brought about Copernican transformations in the sphere of political communication and diplomacy. In the age of networked and specifically intersecting media, the relationship between power, politics, values, identity and situational factors changes daily, building symbolic mechanisms of messages that formulate, shape and distribute the articulation of political interests and programs. The inflation of disinformation, fake news, rumors, speculation and spin, along with bundles of invisible digital influence, cunningly uses the open digital space as a framework for political and diplomatic communication in which targeted cyber activities and hidden propaganda create their own institutions, organizations and interest groups. Hence, at the center of our paper is the ability of the state to resist viral attacks, foreign propaganda, censorship of meta-network activities and the positioning of agenda topics. In a convergent environment, digital diplomacy is based on a commodification logic of action, where the power to direct messages becomes a desirable trait, which we will analyze more specifically in characteristic case studies.

Keywords: *politics, propaganda, censorship, social network, digital diplomacy.*

---

¹ *Institute for Political Studies, Belgrade, Serbia
ana.jevtovic@ips.ac.rs*

² *Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia, Belgrade, Serbia
mariemkatarina@gmail.com*

³ *Faculty of Media and Communications, Singidunum University, Belgrade, Serbia
miras.milasinovic.20240134@fmk.edu.rs*

INTRODUCTION

The multi-year armed conflicts in Ukraine, the Israeli bombing of Gaza and the war with Palestine, large-scale civil and student protests in Turkey, Macedonia, Albania and Serbia, along with numerous crises of lower intensity (Slovakia, Hungary...), have demonstrated the importance of information management and control of political communication, especially content on social networks. The problem is not new, as the pioneering outlines could be seen in the civil uprising and “non-violent demonstrations” that grew into a popular revolution in Romania (December 1989), and through the “colored revolutions” in numerous countries (Georgia, Kyrgyzstan, Ukraine and a number of Arab countries) the power of social networks and their role in the collapse of national sovereignty were seen.⁴

In such situations, a combined set of non-violent strategies and tactics is at work that carry out the communicative mobilization of civil society, with internationalization and a call for help. The structure of Internet communication has changed the flows of *user generated content* or content created by citizens as users of the computer network. This means that in modern society, in parallel with the mainstream diffusion of filtered messages, their uncontrolled diffusion by individuals and groups who may have dangerous security intentions is also enabled. The pressure on political decision-makers has become much stronger and more aggressive, because the noise coming from the digital environment aims at the function of ensuring legitimacy in the context of the idea of “government beyond the nation-state” (Zürn, 1998).

When, at the beginning of the last decade of the last century, the American political scientist Joseph Nye, Jr. introduced the term *soft power* into the academic vocabulary as the easiest way to describe the invisible diplomatic influence and relationship with the media and liberal, American-centric globalization through the discourses of politicians, security experts and media analysts, we could read numerous critical comments. In times of the collapse of international law, the spread of aggressive ethno-nationalisms, the growth of migratory movements, the large-scale armament of states and permanent armed conflicts, doubts about the effectiveness of new forms of influencing reality increased. The Harvard scholar was the first to point out the “visible but intangible” effects of diplomatic-political propaganda, thanks to which the *image of power* is projected, whereby “two things

---

⁴“Colored Revolution” is a term used to describe a series of mass protests and political changes that have occurred in several countries around the world from the late 1990s to the present. The name comes from the fact that participants in these protests used certain colors as symbols of their movements (e.g., the “Orange Revolution” in Ukraine, the “Pink Revolution” in Georgia, the “Tulip Revolution” in Kyrgyzstan).

can greatly increase or decrease the ability of any entity: first, its own legitimacy in the eyes of its individual members and second, its credibility in the eyes of other powers” (Nye, 2004: 27). *Soft power* as an analytical category produces differences within and between societies, becoming an ideological instrument of the states that apply it, while eventual conflicts constitute a demonstration of *hard power* and violence. “Voluntary consent” to the infiltration of imposed ideas into the public opinion of targeted societies and states is much more effective, more durable and more invisible than all other dispositions of power.⁵

Substantial transformations of the political public occurred with the advent of the Internet, especially the emergence of *cyberspace*, which stimulated numerous democratic, theoretical and practical changes in all spheres of communication. The massive networking of companies, organizations, universities, the non-governmental sector, government bodies, embassies, security agencies, and even ordinary people has opened up an imaginary space to everyone on the planet (provided they have free access to the Internet).⁶ For further work, the theorists’ statement that “online communication affects not only the imposition of certain topics of public attention and the shaping of public opinion, but also the relationship between representatives and the represented, the audience and the broadcaster” (Kamps, 2011: 277:327) is also important. In the vicious circle of the global audience, the gap between those who create and those who receive information is growing, which means that the tension, anxiety, and fear of primary interest groups, increasingly preoccupied with themselves, are permanently growing. Media theorists Maxwell McCombs and Donald Shaw long ago expressed the opinion that “the mass media may not be so successful in convincing us *what* to think, what attitudes to have about various phenomena and people, but they are extremely successful in telling us *what to think about*, about which phenomena to form opinions and attitudes” (Bogdanić, 1996: 121). Their contribution lies in the observation of how the media determine the “agenda” and the relevance of topics for reflection, thanks to which the *agenda setting theory* was formulated, which only strengthens the thesis that with each new technology in modern society, the communication influence grows.

---

⁵ The French philosopher Pierre Bourdieu saw this much earlier through the imposition of symbolic power, because it is “une forme transformée est-à-dire méconnaissable transfigurée et légitimée des autres formes de pouvoir.” Bourdieu, P. (1977): *Sur l’État*. Cours au Collège de France, 1989–1992, *Raisons d’agir – Seuil*, Paris, 2012; *Sur Le Pouvoir Symbolique*, *Annales. Économies, sociétés, civilisations*, vol. 32, no. 3, Armand Colin, Paris, juin 1977.

⁶ “This principle of free access is limited by: a) the technological level of society; b) media capabilities; c) the availability of hardware and software; and d) interdependent conditions, such as, for example, socio-economic status.” See Kamps, 2011: 284.

The process of commodification has also affected the sphere of public communication, turning information, ethics, truthfulness and public interest into goods that are shaped according to the needs of the client.⁷ Hence, diplomats adapt the structure and content of messages intended for the political public, giving them the desired dynamism, persuasiveness and visibility. Unlike the times of the classic press, radio and television, a new audience is now emerging, in which each participant has the opportunity to contact them, give their observations and offer information.⁸ This means that the Internet and mobile applications, along with the semiotic narcissism of television images, have remodeled communication patterns, significantly determining the perception and effects of the actions of political actors. Professor Tatjana Tapavački Duronjić also reminds us that we live in a time when the phrases “digital society, digital citizen, digital media, computer media, internet society, etc., are not just linguistic expressions, but represent small paradigms of the meaning of the information-network society” (Tepavički-Duronjić, 2017: 9). The Internet is the basic technology of the information society and the central machine in the cyber environment, with important propaganda potential. Controlling the quality and reach of the information placed is the essence of soft power, because otherwise the other side gets the chance to manage the attention of public opinion by placing its illusions. The aim of this paper is to contribute to the understanding of the narrative of political-diplomatic communication in the age of social networks, especially in crisis and conflict situations.⁹

TAGGING *OTHERS* ON SOCIAL MEDIA

In diplomacy, the presence on social networks is a confirmation of one’s own existence, international visibility and strength in a dynamic, interconnected society. It is important because it opens up contact with ordinary citizens, who

---

⁷ The essence of commodification is in the change of social function, as information that had a priority social dimension is now given economic and political value in a capitalist manner of gaining profit as the ultimate goal. Shoshana Zuboff cites research on “mind control” by the American CIA, according to which “human material is changeable”, so that “one’s personality, identity, consciousness and ability to self-determination regarding one’s own behavior can be crushed, removed and replaced by control from the outside.” (2020: 343).

⁸ “Numerous users of social media, especially social networks, are involved in diplomatic processes and are in constant dialogue with diplomats, with whom they analyze issues that were previously reserved exclusively for conversations behind closed doors,” our theorists state (Nikolić & Baltazarević, 2019: 22).

⁹ Crisis communication researchers point out that crisis management in conflict situations can be a matter of life, because the essence of a crisis is “that a decision needs to be made, but it has not yet been decided” (Milašinović & Kešetović, 2009: 8).

are themselves searching for ways of self-representation and self-realization.¹⁰

In practice, these specific virtual communities most often bring together individuals with similar interests. The ruling elites must understand that this is a symbolic fusion of the instrumental power of networks and the traditional power of the state, so that monitoring content enables behavior modification, without which it is impossible to manage crisis situations. The main instrumental networks are in the hands of global info-companies, which also means that power is in their possession. The illusion that is abundantly offered is that a person freely decides how, when, how much and with whom to communicate, paying special attention to their own behavioral direction. “What makes social networks unique is the opportunity they offer users to make their contacts visible, which can lead to connections with individuals with whom this would never have happened otherwise” (Boyd & Ellison, 2008: 211). The public sphere thus coincides with political-party intentions of symbolic dominance, which means that networks offer diplomats a communication outlet to a transnational audience. In this way, they avoid the narrow filters of national media and skillfully create ideas and attitudes that should not be officially revealed.

The European political scene is becoming more unified today, with a political stance imposed from a single center, while any dissonant tones are silenced or excluded from cyberspace. For example, the first official warning comes from high political centers of power, which serves as a decisive and unquestionable fact: “Russia is organizing cyberattacks on French hospitals,” warns President Emmanuel Macron (Emmanuel Jean-Michel Frédéric Macron) on *TikTok* on February 20 of this year. This follows previous suspicions from 2022 and 2023, when the National Agency for Information Systems Security (ANSSI) warned that thirty healthcare institutions had been targeted by so-called “ransomware” viruses, causing huge financial damage and the publication of confidential data on the Internet.¹¹ The specificity of the communication structure on networks lies in their decentralization, which means that national institutions become vulnerable due to “increasing interconnectedness with other information systems”. The source of information is important for its credibility, because if it is sent from a political party or the headquarters of a political leader, its credibility will also be greater. The communication skills of the bearer of the message’s meaning also affect the speed and scope of its dissemination. For creating an image of the *Other*, it is im-

---

¹⁰ To avoid any misunderstanding, we define social networks as a web service that allows individuals and groups to build their profiles in restricted systems and connect with other users.

¹¹ The director general of this national institution highlighted as a characteristic of the dangerous virus that it is based on “phishing, in which attackers do not target anyone in particular, but everything in general” (*France Inter*, July 10, 2023).

portant that the source of the message enjoys a high reputation, because in that case a larger number of people will be contaminated by its propaganda influence.¹²

The strategies and techniques of imposing topics are further used to organize a broader, pro-European agenda. On *TikTok*, French President Emmanuel Macron led the campaign to accuse the Kremlin of “manipulating our opinion through the lies it spreads on social networks” (*Le Monde diplomatique*, April 2025). The mobilization of political space in France is ensured by *Viginum*, a service for surveillance and protection against foreign digital influences. Dealing with the protection of credible information, its agents in February 2024 (a few months before the European elections), announced that there was a “structured and coordinated attack by a pro-Russian propaganda mechanism”. The news was picked up by numerous media outlets throughout Europe, but also globally, trying to gain systemic trust. At the same time, *Viginum* revealed the intensive activities of a pro-Russian fake media network, called *Portal Combat*, which targets European and Ukrainian audiences. The rise of digital propaganda is rampant on the Internet, but the French agency specifically singles out “at least 193 sites that initially cover the space of Russian and Ukrainian localities.” The control is sophisticated, and in practice it has been noticeable already a day after Russia began shelling Ukrainian territories. The networked sites do not produce original content, but rather transmit persuasive information from three types of reliable sources: accounts of Russian or pro-Russian actors on social networks; Russian news agencies; and official websites of local institutions or portals. The focus of the propaganda narratives is on the positive presentation of the “special military operation” and the accusation of Ukraine and its leaders. Cyber groups that primarily operate in this field operate on a clear hierarchy and accountability structure, with the maximum use of automated bots and human trolls.¹³ The pravda-fr[.]com portal directly targeted the French public, with the mission of polarizing it.¹⁴ The administrators’ plan was to reach the widest possible audience, so the network combined several techniques, such as the theory of selecting pro-Russian propaganda messages ac-

---

¹² In political public research, we distinguish sources of information by the degree of influence they have on others, which is expressed by the influence weight. The higher the weight of a politician (diplomat), the greater the influence on the public, and it is directly related to the level of communicability, credibility, social reputation and trust.

¹³ In European discourse, the term *bot* (from ro-bot) refers to non-human objects, or automated agents, whose primary task is to simulate interaction with real people.

¹⁴ In a similar way, the audience of potentially interesting countries is targeted. Portals are immediately established in other territories, for example: pravda-de[.]com: Germany, Austria and Switzerland; pravda-pl[.]com: Poland; pravda-es[.]com: Spain; pravda-en[.]com: United Kingdom and the United States...

ording to different target groups of recipients, mass automation in content distribution, and search engine optimization. The content is published using codes, which means that there is no separate editorial office or journalists, but that the news is distributed from one center to everyone who transmits it without verification. The content is the same, even the places where photos and video texts are placed. Despite the great effort, the French website recorded just over 12,000 visits in a few months, meaning that it did not achieve the planned effects. A report by the French Senate published in July 2024 nevertheless warns: “If we are not able to accurately assess the scope and impact of an influence operation, drawing public and media attention to its existence (...) can benefit the adversary, who thus creates the illusion of a greater strike force than it actually is” (*Le Monde diplomatique*, April 2025).

Images of the *Others* are also being systematically created by Russian specialized companies, including the *Internet Research Agency* in St. Petersburg. Researchers of this type of communication testify that from here “hundreds of people are sending a huge number of comments and fake news for the domestic and foreign geostrategic needs of the Russian government” (Zelenkauskaite & Niezgodna, 2017). In their 2022 report, experts from the Kaspersky Cyber Unit analyzed activities in cyberspace, warning of more intense political communication in the days and weeks preceding the armed conflict.¹⁵ Then, on February 24, a strong wave of *ransomware* and *wiper* attacks (data-wiping malware) followed, indiscriminately targeting various military, security, and civilian entities across Ukraine. Some were fast, sophisticated, and frequent, but since their intensity immediately decreased, Ukrainians did not even realize they were the target of cyber aggression.

At the same time, the Ukrainian intelligence community warned of the enemy’s preparation for armed action, making preparations for a digital conflict. A large number of independent cyber groups have been formed in the Ukrainian cyber community, formed with the aim of infiltrating enemy networks and publishing their confidential data, in order to ideologically compromise them and label them as “enemies of democracy”. In practice, this creates a polarized picture of the Manichean background of the conflict, in which the collision of *good* and *evil* (black and white) is illustrated by identity theft, the purposeful opening of fake websites and a flood of disinformation that obscures the essence of the conflict. All actors participate in communication competitions, and total methods of destroying the enemy are used, including the complete deletion and destruction of enemy data. Governments publicly deny even the idea that they are behind such

---

¹⁵ The report is part of the Kaspersky Security Bulletin (KSB), which annually provides predictions and analysis of key changes in the world of cybersecurity.

“self-organized groups,” but secretly do everything they can to enable them to successfully intercept adversary communications. Certain groups, such as the *IT Army of Ukraine* or *Killnet*, are officially supported by the government (financially, organizationally, technologically, personnel-wise, reinforced by propaganda teams), which has allowed their *Telegram* channels to gain millions of followers around the world, spreading the image of righteous defense that also protects European interests. Kaspersky analysts calculated that in 2022, the average DDoS attack lasted 18.5 hours – almost 40 times longer than in 2021 (about 28 minutes).¹⁶

Greater power also means greater cyber units, and in China the number of people engaged in this type of information creation exceeds two million. Relevant sources claim that “the Chinese government, through the 50 Cent Party, annually produces 488 million comments on digital platforms”.¹⁷ Organized armies of trolls across the planet are trying to take over every corner of our lives, optimizing people’s need for knowledge beyond personal experiences. Prognostic models in which IT corporations are investing more and more money create precise navigation with links that lead the audience to already created addresses with desirable emotions, needs, habits and desires. The commercialization of media, along with the expansion of the use of social networks, is leading to the disappearance of the so-called “*gatekeepers*”, which means the end of the monopoly of traditional media in encoding politically important concepts. Digital media differ significantly from traditional media: “they accelerate the delivery of news and similar content instead of screening it through a powerful gatekeeping process. The audience does not wait, and digital media sacrifice the quality of information for its speed, selecting only those that are interesting to it“ (Jevtović & Marić, 2022: 819).

Social networks enable direct contacts between political parties, direct links between politicians, the media and diplomacy, as well as open relations with the civil society. More money means more visibility, so it is not surprising that large states are raising the stakes in the competition for power. Russia’s 2025 budget includes 137.2 billion rubles to finance state television channels, media and internet projects, which is 15.9 billion more than the previous year.

---

¹⁶ A targeted distributed denial of service (DDoS) attack takes down websites and servers by disrupting network services, draining application resources. Attackers flood the site with a flood of data, rendering the website unusable or completely shutting it down. The goal is to break into the database and retrieve and destroy all security-critical information.

¹⁷ Botting and trolling are present in much of the world today, but are rarely discussed in public, as it is acknowledged that the democratic framework is created through information management. For example, it is estimated that around 50,000 people are engaged in these activities in Azerbaijan, around 40,000 in Ukraine, around 20,000 in Iran, and over 10,000 in Vietnam and Turkey. More in: King, Pan & Roberts, 2017: 484-501.

In the public discourse of the cyber environment, political battles are not won by those who are right, but by those who use the strategies and techniques of computational propaganda. Media manipulations are most successful when they land on a soil full of ignorance and misinformation, so the conflict between Russia and Ukraine is a good example of digital marketing. The average European has almost no knowledge of the history of World War II, which has been systematically and brutally retouched. After almost eight decades of the great suffering of the population of the then Soviet Union (USSR), the awareness of the sacrifice of a people is almost non-existent, as is the memory of the rich literary, pictorial, musical and other artistic past of Russian culture. Hence, they have difficulty understanding the Russian position and attitude towards Ukraine, creating a series of stereotypes that condemn one side in advance as the bearer of evil. Social networks further profile the targeted perspective, which, with the mediation of other platforms, political bots and autonomous agents, is shaped into a means of influencing public opinion (Woolley & Howard, 2016).¹⁸

Narratives about the investments of great powers in soft power often conceal real power plays in real politics. Examples of false reporting are minimized or silenced. For example, when journalist Ruth Elkrief interviews former French Foreign Minister Hubert Vedrine about “two Russian missiles that probably fell in Poland” (*LCI*, November 15, 2022), wanting to “find out if this was Putin’s conscious decision.” Her senior interlocutor diplomatically suggests that she should “check the information first,” but she refuses to listen. When it was discovered that the news came from Ukrainian sources and was false, no Western media outlet wanted to talk about it anymore. “Give lies a 24-hour head start and the truth will never arrive,” Goebbels argued, a little less than a century ago. Today, social networks only need a few minutes of advantage, which makes the targeted party passive and reactive in the further campaign. Blurring the boundaries between facts and fiction plays on the credulity of the audience, and it is possible to use it only if you know its structure. While in classic newspapers you have only one news story a day, on portals it appears in numerous modifications and dozens of times. The social diagram is inexorably moving towards outcomes that are in line with the desired (projected) attitudes of the algorithms that scan, collect and process every member of the digital tribe. Young people in particular are flocking to the environment of new media, not realizing that it is owned by mega-corporate capital.

---

¹⁸ Woolley and Howard explain this as politics in code, where “autonomous agents, equipped with large datasets of our behavior collected through the *Internet of Things*, work through social media to engage with us on political issues and alternative ideological projects.” More in: Woolley & Howard, 2016.

SURVEILLANCE AND CENSORSHIP IN THE DIGITAL AGE

Looking at the historical development of censorship, it could be stated that it has always been a companion of human society, but that the visibility of its presence grew with the authoritarianism of the political system. In ancient Athens, by decision of the judges of the Areopagus, all the books of Protagoras that doubted the existence of gods were publicly burned, and later the Inquisition, with the support of the Catholic Church and as an institution of censorship, officially banned, condemned and punished all those who had different views and ideas. The first decree relating to the “spreading of false news” was passed in England in 1275, so it can be said that the struggle for surveillance and control of information in the public space has been ongoing since then (Bjelica & Jevtović, 2006: 42).¹⁹ The next few centuries (the age of handwritten books) would pass under the domination of the church, which censored any content that would question its power to govern society. However, with the discovery of Gutenberg's printing press, the first newspapers appeared, as well as the mass production of books, so the state took over the responsibility of censorship, trying to bring ideas, programs and patterns of behavior into controlled limits. For example, in Germany in 1524, the obligation of every printing press owner to obtain government approval before a book was published was introduced, while the rest were physically destroyed. The strictest censorship was in England, which welcomed the moment of the abolition of preventive censorship (1695) as one of the brighter moments in national history.

Limited by the scope and topic of the text, we will also say that each state normatively regulated the space of freedom of speech and publication in its own way. Censorship was implemented in all fields of creative activity, out of fear that public criticism and contestation of ruling ideas could jeopardize the functioning of the government. Hence, public and secret communication intertwined. The first belonged to all citizens, political parties, universities, unions and similar social agents, and the second to diplomacy and high-ranking political leaders, who implemented political programs and ideas under the media spotlight. For example, the diplomatic, but also financial, cultural, military and security rapprochement of Yugoslavia with the West was encouraged by informal communication channels. “The New York Times’ Europe director, Cyrus Leo Sulzberger II, in April 1951 proposed to Milovan Đilas that Yugoslavia, Turkey, and Greece create a joint defense plan against the Soviets, and a little later, military attaches were exchanged”

---

¹⁹ Bjelica and Jevtović note that this decree did not apply to the press, which did not yet exist at the time, but rather “to people who spread news orally, and also to authors of written papers. Control of content was facilitated by maintaining Latin as the official language, which allowed the church full control of social life.”

(Mirkov, 2023: 169). Diplomatic communication enabled a strategic geopolitical change of the state, which could not have been foreseen from public communication. Our state also stands out for the fact that in the former Yugoslavia, the so-called self-governing censorship functioned, specific in that “in the name of the working class, as well as the appropriate leadership and social councils, it protected the public from the “products” of newspaper, publishing, film, theater, and other companies that could disturb public opinion. Political censorship was carried out at party forums, i.e. councils of self-governing bodies and other socio-political organizations, with the task of ensuring the ideological purity and political orthodoxy of authors and their works” (Perić, 2024: 176). Absolute freedom of public speech is the ideal of democratic societies, so we can conclude that with each technological media advance, the covert control of content grew, with which states sought to preserve their role as controllers. Theoretically, this was justified by the state's need to preserve the security of the community (“armed secrecy”) and the doctrine of the “social responsibility” of the media. The norms recommended in public communication are based on the voluntary consent of participants not to use hate speech, political incorrectness and lies, but with the emergence of multimedia, increasingly pronounced violations of these postulates are observed. Under the guise of freedom of expression and the public's right to know, the line of freedom began to be lost, turning into abuse by aggressive, violent, discriminatory and provocative individuals and groups who impose their views by all means.

That is why media propaganda with social networks is gaining an even higher level, more difficult to be recognized. The cyber environment based on connected so-called “smart technologies” and open opportunities for development, in terms of generating and processing information, is becoming increasingly difficult to monitor, which means that in the future we will be increasingly exposed to the effects of fake news, rumors, disinformation, and even plain lies. Thanks to the characteristics of cyber communication in which anonymity is an important advantage, information chaos is deliberately created, which introduces disorder into the interpretation of phenomena and events. An atmosphere of anti-propaganda is artificially created, in which the goal is not to “impose certain narratives, but rather to 'pollute' the public space of the Internet” (Petrović, 2018: 13).²⁰ In modern diplomacy, interaction with numerous publics removes potential obstacles to receiving and understanding messages, so contact through social networks enables the effective

---

²⁰ It is much easier and simpler to make people's participation in political processes meaningless than to try to make them give up on already formed views and judgments. Dalibor Petrović points this out, knowing that the most numerous internet users worldwide are “young, educated and wealthier than the average population, which also means that the possibility of manipulating their ideas is probably smaller than the average population” (2018:13).

satisfaction of political interests. Public diplomacy always takes care of negative opinions in the public space, especially if they undermine the image of the state whose interests it represents. Digital diplomacy has branding of the state at the top of its responsibilities, and this is not possible without positive publicity and quality relations with the media. An open ban is not a solution, because it destroys democratic credibility, but in crisis and conflict situations it is easier to notice.

Censorship entered European cyber and media spaces more strongly at the beginning of the Russo-Ukrainian war, when the *Russia Today* and *Sputnik* channels were banned from broadcasting under the guise of stopping Russian propaganda. Unlike in the 20th century, when states covered up censorship as a form of political bias that prevented the right to a different opinion, the way social networks moderate posts, videos, and news that are silenced or declared unsuitable “due to the spread of disinformation and discord among the audience” shows that there are controllers at the global level.²¹ Terminology is important in order to categorically label the opposing side, which is significant due to the perception of the audience – by Western and Ukrainian media, Russia and its actions are clearly labeled as “terrorist” and “aggressor”, while Russian rhetoric for Ukrainian forces used the terms: “Banderaists” and “neo-Nazis”. Social networks immediately divided, becoming reservoirs of hatred and intolerance, ready to propagandize and support their side in the conflict.

With the justification of “protecting fundamental rights and freedoms”, the European Union unanimously decided in 2022 to prevent the *spread of Russian influence* in its political space, maneuvering with normative frameworks and de-regulating national media policies. The question that arose before everyone, but especially the young transitional member states of Central and Eastern Europe, was: if borders are disappearing in the political, security, economic, cultural and diplomatic fields, how is it possible for them to remain in the sphere of communications? If the processes of Europeanization have permanently changed the media offer since the beginning of this century, especially with the advent of social networks, can the digital packaging of propaganda contain and even increase “Russian interference” in European affairs? How is it possible for such a small number of global communications companies to control an increasing number of mutual interactions? We could ask questions for a long time, but the key point is - who

---

²¹ Mark Zuckerberg, CEO of Meta, announced earlier this year that he would “drastically reduce censorship” and eliminate fact-checking systems on social networks like *Facebook* and *Instagram*. The logical question is whether the new digital policy coincides with Trump’s recent arrival in the White House, or does it imply that freedom of speech was restricted or even suspended during previous administrations, such as Barack Obama’s or Joe Biden’s? If so, there is much to be concerned about, especially given that the US has been labeled as the “cradle” of democracy in narratives about it.

has a monopoly on controlling the content of social networks, that is, can states preserve their communication sovereignty if they do not have the power to shape political will and seek solutions? “Our information space is nothing less than a geopolitical battlefield where we are losing the war”, warned the head of European diplomacy, Kaja Kallas, on March 19, comparing the spread of fake news to the violation of territorial integrity.²²

Facebook, Twitter, Instagram, YouTube and TikTok have already been recognized in political-diplomatic communication as important channels that enable “the publication, exchange and storage of information,” which is why some theorists are already talking about “digital diplomacy” (Westcott, 2008: 3). Thanks to Twitter, then-US presidential candidate Donald Trump broke the consciousness of the American public, showing how social networks, by developing counter-narratives, can generate publicity more powerful than traditional media. In diplomatic communication, the future belongs to digital platforms, but not all media content strategists think so. For example, Vivian Walker, former director of the US Advisory Commission on Public Diplomacy (ACPD), predicts that “as much as the digital world has become a reality, and the transmission of messages and the promotion of national interests in the information space have become visible, traditional “face-to-face” contact remains the essence of diplomatic communication” (*Voice of America*, March 15, 2025).

In a situation where he was banned from social media towards the end of his first term, President Trump promised to restore freedom of expression in the United States, filing a lawsuit against three major technology companies: *Facebook, Twitter* and *Google* (as owner of *YouTube*) for censorship against him and other conservatives.²³ Six days after taking office, he banned the US Air Force from teaching its recruits the history of black pilots from World War II. Just three days later, certain words (“diversity, exclusion, gender, socioeconomic, underrepresented...”) began to disappear from the websites of government institutions. In

---

²² “To conclude, today we put forward a plan to tackle the immediate threat centre and the build-up European long-term defence. In doing so, we will help European countries meet their NATO capability targets we do this not to fight the war but to prepare for the worst, defend peace in Europe and stand strong for a world where might cannot make right”, warned the former First Lady of Estonian politics and EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy. Kaja Kallas: SPEECH March 19, 2025 Brussels, Remarks by High Representative/Vice-President Kallas and Commissioner Kūbilius on the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/Readiness 2030.

²³ *Twitter* and *Facebook* banned Trump after his followers stormed the U.S. Capitol on January 6, citing concerns that the president’s posts would incite further violence. In his communications, he relied on short press releases reminiscent of his tweets, distributed via email to selected journalists and diplomats, to continue his claims of victory in the previous election. *Snapchat* later joined the ban, halting the posting of videos that “the president uses for self-promotion” (June 3, 2020).

France, two hundred prominent representatives of the liberal bourgeoisie – including a former president of the Republic, two former prime ministers and a number of mayors or deputies from the right or the Socialist Party – are calling for “the protection of Jews by legally declaring anti-Zionism a new form of anti-Semitism” (*Le Monde*, March 22, 2025). In other words, for a clear political stance – which is advocated by both left-wing activists and ultra-Orthodox Jews – to be declared a criminal offense.

Moral panic in the era of the classic press was not so dangerous, because there was time to prevent information chaos and fear psychosis. However, in the age of social networks, the problem of disinforming the public is gaining importance, because instead of true information, spin is inserted into the digital space, which fuels the conflict situation, provoking discontent and conflicts.²⁴ Analyzing the situation on the Russian-Ukrainian battlefield, we noticed that in some situations the conflict first begins on social networks, and only later on the battlefield. In all wars waged around the world, propaganda has been an inevitable companion, only this is skillfully concealed in the explanations of justifications. Typical narratives of the Russian-Ukrainian clashes have revealed to us many examples of spin, disinformation, rumors, the use of stereotypes and generalizations as characteristic techniques used by various media actors. “The conflict in Crimea will be remembered as one of the first wars fought primarily on the Internet, rather than on a classic battlefield. Since the “relocation” of the battlefield to the Donbass, in addition to official information channels (traditional press, radio, television), the role of informants has been taken over by bloggers on both sides of the “truth”, who distribute selected images of the crimes. Publications, blogs and videos have caused even greater noise and congestion in the public space, which has made it difficult for official media to convey the desired message unhindered, especially regarding the purpose of the referendum – annexation or unity” (Jevtović & Jevtović, 2023: 99).

On January 1, 2018, Germany passed a law aimed at regulating social media, which, according to the non-governmental organization Human Rights Watch, “set a dangerous precedent for all governments that want to restrict free-

---

²⁴ “Society seems to be subject to periods of moral panic from time to time. A certain condition, event, individual or group appears and is soon labeled as a threat to social values and interests; its nature is presented in a stylized and stereotypical manner by the mass media; moral prohibitions are established by editors, priests, politicians and other right-wing oriented people; socially recognized experts pronounce their diagnoses and solutions; ways of solving the problem are proposed (and even more often resorted to); the condition then disappears, is suppressed or worsens and becomes more obvious” (S. Cohen: *Folk Devils and Moral Panics: The creation of the Mods and Rockers*. Routledge, London, 1972, p. 2).

dom of expression by forcing private companies to become state speech police. It was immediately embraced as a model by three impeccably democratic countries – the Philippines, Singapore, and Russia.”²⁵ The irony of German commentators points to a fact worth thinking about – the separation of digital media from social and political institutions leads to a permanent loss of exclusivity in agenda-setting, whereby censorship and surveillance by the state disappear as an element of stability of the order. In a fragmented, manipulative, and fundamentally personalized market for public attention, a battle for audience trust is opening up, with technological tools and artificial intelligence gaining increasingly significant roles.

CONCLUDING REMARKS

Traditional thinking that public diplomacy often conceals propaganda activities is now considered outdated, as it is increasingly being replaced by digital diplomacy, which shapes desirable attitudes, values, beliefs and ideas through invisible surveillance mechanisms and proactive action on social networks. Information is power, and the art of timely media placement is a skill that proves the strength of a state in a real environment. We see the power of computerized propaganda in the efficiency of information operations undertaken by organized actors (state and non-state) with the aim of spreading a certain influence in the political environment. Therefore, the discourse of diplomacy includes the need for persuasion.

The paper has shown that political communication on social networks, with its increasing number of disinformation, rumors, hoaxes and fake news, can be dangerous for the stability of a state. Embassies and other diplomatic missions will also be actors of digital diplomacy that promotes the image of the state in international relations. This means that the procedures of classical diplomacy are transformed and adapted to new communication patterns. The influence that social networks have can be extraordinary, and our analysis has proven the importance of versatile, dynamic and up-to-date communication with all actors in the public space.

The change that this work has demonstrated in political communication is profound and global, as messages are sent “from everyone”, “from everywhere” and “for everyone”. In doing so, they are shared, directed, sold, ordered, connected, upgraded, digitized without limits, distributing a mosaic of topics, content and interests. The point is that the information system has digitized the concept of national security, and given the scope of application of artificial intelligence and software programs in Europe and the world, redesigned concepts of national security are quickly being adapted and implemented. Networks in political-diplomatic com-

---

²⁵ “Germany: Flawed social media law”, *Human Rights Watch*, February 14, 2018.

munication serve less to promote dialogue and different positions, but rather to serve the function of self-presentation and mobilization of like-minded people.

Censorship or any related forms of prohibition in crisis communication procedures on social networks are not desirable, because they call into question the state's ability to deal with dangers. The solution lies in proactive, timely, truthful and responsible communication with each actor, because only in this way will we create a more favorable image in the media and prevent the emergence of moral panic. Political struggle on the Internet will be one of the forms of competition for the attention and consent of public opinion, which means that the solution should be sought in organized and strategically designed communication that protects communication sovereignty and prevents the emergence of information chaos.

REFERENCE LIST

Bjelica, M. & Jevtović, Z. (2006). *Istorija novinarstva*. Beograd: Megatrend univerzitet.

Bogdanić, A. (1996). *Komunikologija – vodeća paradigma*. Beograd: Čigoja štampa.

Boyd, D., & Ellison, N. (2008). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 13 (1, article 11) Retrieved March 15, 2025.

Bourdieu, P. (1977): *Sur l'État*. Cours au Collège de France, 1989–1992, *Raisons d'agir – Seuil*, Paris, 2012; *Sur Le Pouvoir Symbolique*, *Annales. Économies, sociétés, civilisations*, vol. 32, no. 3, Armand Colin, Paris.

Jevtović, Z., & Jevtović, A. (2023). Cyber Conflicts and New Patterns of Political Propaganda on the Example of the Conflict in Ukraine, *Balkanske sinteze*, X, no. 1.

Jevtović, A., & Marić, K. (2022). The Characteristics of Title Blocks on News Portals: the Case of the Crime Column. *Тема*, Vol. XLVI, No. 3.

Kamps, K. (2011). „Internet i politika,“ in the manual: *Menadžment političke komunikacije: osnove i koncepti* (edited by: Ansgar Zerfaß and Miroљub Radojković). Beograd: Fondacija Konrad Adenauer.

King, G., Pan, J. & Roberts, M. E. (2017). How the Chinese Government Fabricates Social Media Posts for Strategic Distraction, Not Engaged Argument, *American Political Science Review*, 111(3).

Milašinović, S., & Kešetović, Ž. (2009). *Krizni menadžment*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.

Mirkov, Ž. (2023). *Uticaј diplomatije na bezbednost Jugoslavije (1948-*

1955), *Diplomatija i bezbednost*. Godina 6, No 1/2023, Beograd: Fakultet za diplomatiju i bezbednost; Institut za strateške studije.

Nikolić, D., & Baltazarević, V. (2019). Suočavanje diplomatije i društvenih mreža. *Godišnjak Fakulteta za kulturu i medije*, br. 11, god. XI (2019). Beograd: Univerzitet Megatrend.

Nye J., Jr. (2004). Think Again: Soft Power. *Foreign Policy*, 2004, 119.2: 255-270.

Perić, J. (2024). Zabrane i cenzure u srpskom teatru druge polovine dvadesetog veka. *Diplomatija i bezbednost*, Godina 7. No 2/2024, Beograd: Fakultet za diplomatiju i bezbednost; Institut za strateške studije.

Petrović, D. (2018): Upotreba digitalnih platformi za potrebe političke propagande: slučaj lažne Fejsbuk stranice protesta Protiv diktature, *CM*, no. 44, godina XIII, Beograd: Institut za usmeravanje komunikacija, Novi Sad i FPN.

Tepavački-Duronjić. T. (2017). *Digitalni informacioni sistemi i mediji*. Banja Luka: FPN.

Cohen S. (1972). *Folk Devils and Moral Panics: The creation of the Mods and Rockers*. London: Routledge.

Zelenkauskaitė, A., & Niezgodą, B. (2017). „Stop Kremlin trolls“, Ideological trolling of Calling Out, Rebuttal and Reactions on Online News Portal Commenting, *First Monday*, 22(5).

Zubof, Š. (2020). *Doba nadzornog kapitalizma*. Beograd: Klio.

Zürn, M. (1998). *Regieren jenseits des Nationalstaats Globalisierung und Denationalisierung als Chance*. Frankfurt: Suhrkamp.

Westcott, N. (2008): *Digital Diplomacy: The Impact of the Internet on International Relations*. Working Paper No. 16, стр. 3. Preuzeto sa: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1326476> or .

Woolley & Howard, (2016). Automation, Algorithms and Politics: Political Communication, Computational Propaganda and Autonomous Agents – Introduction, *International Journal of Communication*, 10, 9.